

waterschap
**vallei en
veluwe**

Steenbokstraat 10
Postbus 4142
7320 AC Apeldoorn

T (055) 527 29 11
E info@vallei-veluwe.nl
I www.vallei-veluwe.nl

Nota plaagsoorten

Datum	18 april 2013
Opgemaakt door afdeling	Planvorming

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	4
1.1.	Aanleiding.....	4
1.2.	Doel.....	5
1.3.	Afbakening	5
2.	Bestaande beleidskaders.....	6
2.1.	Europa	6
2.2.	Nederland.....	6
2.3.	Regionale kaders	7
2.4.	Waterschap Vallei en Veluwe	7
2.4.1.	Eerdere besluiten/beleidskaders voormalig Waterschap Vallei & Eem	7
2.4.2.	Eerdere besluiten/beleidskaders voormalig Waterschap Veluwe	7
3.	Huidige situatie plaagsoorten.....	7
4.	Aanpak plaagsoorten	8
4.1.	Algemene beleidsvisie	8
4.1.1.	Preventie	8
4.1.2.	Accepteren.....	10
4.1.3.	Beheersen.....	10
4.1.4.	Elimineren.....	10
4.2.	Strategie per plaagsoort	11
5.	Bestrijdingsmethode.....	12
6.	Kosten bestrijding plaagsoorten	14
6.1.	Kosten bestrijding tot heden	14
6.2.	Financiële consequenties keuze bestrijdingsaanpak	15
7.	Monitoring, onderzoek en evaluatie	15
7.1.	Registratie en monitoring.....	15
7.2.	Kennis en onderzoek	16
7.3.	Beleidsevaluatie	17
8.	Voorlichting en opleiding	18
8.1.1.	Interne voorlichting en opleiding.....	18
8.1.2.	Externe voorlichting en communicatie	18

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 3 van 37

9.	Organisatie.....	19
9.1.	Samenwerking met partijen	19
9.2.	Interne organisatie	19
10.	Literatuur.....	21
	Bijlage 1. Nationaal beleidskader plaagsoorten.....	22
	Bijlage 2. Regionaal beleidskader plaagsoorten	25
	Bijlage 3. Beleidskaders Waterschap Vallei en Veluwe	27
	Bijlage 4. Aangetroffen (potentiële) plaagsoorten tot 2013	29
	Bijlage 5. Strategie voor de bestrijding van plaagsoorten	33

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Waterschap Vallei en Veluwe heeft als hoofdtaken het waarborgen van veiligheid tegen overstroming (o.a. dijkbeheer) en het watersysteembeheer (waterkwantiteit en waterkwaliteit). Bij de uitoefening van zijn primaire taken heeft het waterschap steeds vaker last van diverse planten en dieren die zowel van nature vóórkomen (inheems) als zich nieuw vestigen (exoot). Ook zijn er soorten die hinder geven aan inwoners in het beheergebied op het gebied van gezondheid, zoals de eikenprocessierups. Al deze soorten noemen we plaagsoorten (zie kader voor uitleg definitie).

Daarnaast is er een opmars van nieuwe exoten door toename van transport en handel in soorten en klimaatsverandering.

De schade door plaagsoorten kan zich uiten in bijvoorbeeld:

- ondergraving van waterkeringen en aantasting van erosiebestendige dijkbegroeiing;
- stremming van afwatering en aanvoer van water;
- verstoring van biodiversiteit en aantasting van waterkwaliteit, waardoor o.a. KRW-doelen niet gehaald worden;
- aantasting van gezondheid van dier en mens.

Voor een deel van de plaagsoorten is het onduidelijk hoe ermee omgegaan moet worden. Voorbeelden hiervan zijn terrestrische planten die de stabiliteit van oevers beïnvloeden of van invloed zijn op de ecologie, doordat ze inheemse soorten verdringen. Daarnaast wordt een aantal watergebonden plantensoorten als waterteunisbloem en parelvederkruid door het waterschap actief bestreden. Dit is echter niet geborgd in het beleid.

Door de beide rechtsvoorgangers van Waterschap Vallei en Veluwe is in het verleden een beleidsnota opgesteld voor de bestrijding van de grote waternavel, gericht op het voorkomen van

wateroverlast. Echter, een beleidskader voor de overige plaagsoorten ontbreekt. Uit landelijke ervaringen uit het verleden blijkt dat het verslappen van de aandacht voor plaagsoorten tot grote en dure verrassingen kan leiden. Preventie, vroege bestrijding en regelmatige controle van plaagsoorten zijn noodzakelijk om de kosten binnen de perken te houden. Dit wordt ook bij andere waterschappen steeds

Onder plaagsoorten worden hier aan het waterschapswerk gerelateerde planten- of diersoorten verstaan, die hinder geven bij de primaire taakuitoefening door het waterschap (veiligheid, doorvoer van water en schoon water) en/of hinder geven aan inwoners in het gebied op het gebied van bijvoorbeeld economie en gezondheid. Een deel van deze soorten hoort van nature niet thuis in Nederland en wordt als exoot beschouwd. De overige soorten horen wel in Nederland thuis, maar kunnen eveneens (lokaal) voor overlast zorgen. Beide typen soorten vallen onder de term "plaagsoorten".

meer erkend. Meerdere waterschappen hebben daarom al beleid voor plaagsoorten of zijn dit momenteel aan het opstellen.

Kortom: er is behoefte aan een overkoepelend kader voor Waterschap Vallei en Veluwe met betrekking tot de omgang van plaagsoorten. Dit kader moet duidelijk en eenduidig beschrijven en verantwoorden hoe we als waterschap handelen. Met deze beleidsnota wordt hieraan invulling gegeven.

1.2. Doel

Het doel van deze beleidsnota is om een eenduidig kader te geven over hoe bij Waterschap Vallei en Veluwe met plaagsoorten moet worden omgegaan. Daarnaast geeft de nota inzicht in de huidige situatie met betrekking tot plaagsoorten en de bestrijdingskosten.

Het doel van het plaagsoortenbeleid hierbij is:

- een kader opstellen voor de bestrijding van plaagsoorten;
- het voorkomen van overlast en de verspreiding van plaagsoorten die een actueel probleem vormen;
- voorkomen dat andere plaagsoorten die nog geen actueel probleem zijn, een probleem kunnen worden;
- het streven naar eenduidige omgang met plaagsoorten;
- meer inzicht verkrijgen in het probleem (verspreiding en kosten).

Deze nota is bedoeld als basis voor het plaagsoortenbeleid voor de toekomst.

1.3. Afbakening

De nota zal gericht zijn op de volgende plaagsoorten die in het beheergebied voorkomen of kunnen gaan voorkomen:

- watergebonden exotische planten, zoals grote waternavel en waterteunisbloem;
- niet-watergebonden exotische planten, zoals reuzenberenklauw en Japanse duizenknoop;
- niet-watergebonden inheemse planten, zoals akkerdistel en jakobskruiskruid;
- watergebonden exotische dieren, zoals gevlekte Amerikaanse rivierkreeft en muskusrat;
- niet-watergebonden inheemse dieren, zoals mollen en muizen (beschermde soorten uitgezonderd);
- niet-watergebonden (exotische) dieren, namelijk de eikenprocessierups.

Beschermde soorten als de das en de bever kunnen lokaal ook overlast veroorzaken. Deze worden bewust buiten de nota gehouden, omdat we ze niet als plaagsoorten willen bestempelen. Hiervoor worden soortprotocollen ontwikkeld.

2. Bestaande beleidskaders

Op Europees, nationaal, regionaal en waterschapsniveau bestaan al diverse protocollen en afspraken die betrekking hebben op het omgaan met plaagsoorten. Hieronder worden de bestaande kaders bij elkaar gebracht, zodat het duidelijk is welke afspraken er al gemaakt zijn.

2.1. Europa

Op Europees niveau wordt gewerkt aan regelgeving voor exoten. De Europese Commissie heeft aangegeven dat deze richtlijn in de komende maanden openbaar zal worden. De Europese Unie erkent hiermee het groeiende probleem van invasieve exoten in Europa. Er is hiervoor in geheel Europa een consultatieronde voor burgers en stakeholders geweest, waar Waterschap Vallei en Veluwe ook aan heeft deelgenomen.

Met de regelgeving zal aandacht gegeven worden aan:

- monitoring;
- gegevensuitwisseling;
- importrestricties (waarschijnlijk voor een relatief beperkt aantal exoten);
- verplichting tot het elimineren/beheren van bepaalde exoten;
- mogelijk uitzetverbod voor exoten.

De verdere inhoud is nog onbekend voor de lidstaten. De verwachting is dat er slechts voor een aantal soorten uitzetverboden, handelsverboden of –limitaties komen binnen de EU en van buiten naar binnen de EU, met mogelijk eliminatieverplichtingen of –inspanningen. De richtlijn zal waarschijnlijk samenwerking tussen regio's en lidstaten stimuleren.

2.2. Nederland

Op nationaal niveau bestaan al diverse soorten wetgeving, protocollen en afspraken die betrekking hebben op hoe om te gaan met plaagsoorten. De belangrijkste zijn:

- Beleidsnota invasieve exoten (Ministerie van Economische Zaken);
- Visserijwet;
- Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb);
- Nieuwe wet natuurbescherming (in ontwikkeling, Ministerie van Economische Zaken);
- Convenant Waterplanten;
- Regelgeving en Leidraad Beheersing Eikenprocessierups;
- Flora- en faunawet en Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen;
- Campagne ambrosia.

Voor een korte beschrijving van bovenstaand beleid en wetgeving wordt verwezen naar bijlage 1.

2.3. Regionale kaders

De volgende kaders zijn provinciaal vastgesteld:

- Distelverordening, provincie Utrecht (1990);
- Afsprakendocument Jakobskruiskruid, provincie Gelderland;
- Verbod storten restanten eikenprocessierups, provincie Gelderland.

Voor een korte beschrijving hiervan wordt verwezen naar bijlage 2.

2.4. Waterschap Vallei en Veluwe

2.4.1. Eerdere besluiten/beleidskaders voormalig Waterschap Vallei & Eem

Door het voormalige Waterschap Vallei & Eem zijn de volgende beleidskaders en nota's vastgesteld (zie bijlage 3):

- D&H: "Kosten bestrijding Waternavel" (2005/4546);
- D&H 23 november 2006: "Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen" (2006/6148);
- D&H: "Vast te stellen beleid van waterschap Vallei & Eem t.a.v. Jakobskruiskruid" (2007/5142);
- D&H: "Bestrijding exoten" (2006/1293);
- D&H 22 oktober 2009: "Certificering duurzaam terreinbeheer";
- D&H 18 februari 2010: "Kroosbeleid".

2.4.2. Eerdere besluiten/beleidskaders voormalig Waterschap Veluwe

Door het voormalige Waterschap Veluwe zijn de volgende beleidskaders en nota's vastgesteld (zie bijlage 3):

- AB 21 november 2006: "Afsprakendocument Jakobskruiskruid" (2006/122365);
- AB 26 april 2006: "Afstemming onderhoud op Gedragscode FF-wet voor waterschappen" (2006/112423);
- AB 26 september 2007: "Nota visbeleid" (2007/143530).

3. Huidige situatie plaagsoorten

In het beheergebied van Waterschap Vallei en Veluwe komen meerdere soorten voor, die in meer of mindere mate problemen (kunnen gaan) veroorzaken. De (potentiële) plaagsoorten die tot 2013 zijn aangetroffen, zijn weergegeven in bijlage 4. Hierbij is ook aangegeven wat het kenmerk van de plaagsoort is, gebaseerd op de huidige situatie in het beheergebied. Invasief betekent dat de soort zich explosief vermeerdert en verspreidt en daarmee problemen veroorzaakt. Lokaal invasief betekent dat de soort zich plaatselijk explosief vermeerdert, maar dat de populatie geïsoleerd aanwezig is. Hierdoor is de verspreiding naar overige wateren gering.

In het verleden zijn bij Waterschap Vallei en Veluwe plaagsoorten op ad hoc basis geregistreerd. Hierdoor is geen dekkend beeld van verspreiding, omvang en duur van de problemen.

De herkomst van de uitheemse plaagsoorten is verschillend. Een belangrijke bron voor watergebonden exotische planten en watergebonden exotische dieren is de particuliere handel. Uitheemse water- en oeverplanten, schildpadden en vissen worden verkocht aan particulieren die de planten en dieren soms in de vrije natuur loslaten. Verspreiding van een aantal soorten vindt dan ook vanuit de bebouwde omgeving plaats. Daarnaast komen watergebonden exotische dieren binnen via natuurlijke weg, zoals de grote rivieren. Ook komen watergebonden exotische dieren binnen via de scheepvaart (o.a. ballastwater). Verwacht wordt dat in de toekomst door de klimaatsverandering steeds meer exotische planten en dieren zich zullen gaan vestigen.

4. Aanpak plaagsoorten

4.1. Algemene beleidsvisie

Er kan op verschillende manieren (strategieën) omgegaan worden met de aanwezigheid van plaagsoorten. De volgende strategieën kunnen we onderscheiden:

- Preventie: het voorkomen van het probleem.
- Accepteren: het probleem accepteren (niet bestrijden).
- Beheersen: het probleem beheersen (keuze om te bestrijden is afhankelijk van factoren).
- Elimineren: het probleem zoveel mogelijk uitroeien (altijd bestrijden).

De strategieën worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt.

4.1.1. Preventie

Het is in eerste instantie het meest effectief om te voorkómen dat plaagsoorten zich vestigen en verspreiden. Deze strategie geldt voor elke plaagsoort. Preventie is een effectieve aanpak aan de voorkant, die vaak minder kost dan het jaarlijks terugkerende beheer. De algemene ervaring met plaagsoorten is dat ze, als ze eenmaal gevestigd zijn, niet gemakkelijk meer weggaan. Als het gevaar van de grote watervluchtigheidsplankton tijdig was onderkend, had bijvoorbeeld een handelsverbod veel problemen en kosten kunnen voorkomen.

Opgemerkt dient te worden dat het voorkómen dat plaagsoorten zich vestigen en verspreiden niet altijd binnen de invloedssfeer van het waterschap ligt. Zo komen bijvoorbeeld door het Rijn-Main-Donaukanaal watergebonden exotische plaagsoorten vanuit het stroomgebied van de Donau in de Rijn terecht en uiteindelijk ook in Nederland. Ook komen via de particuliere handel plaagsoorten binnen.

Wel kan het waterschap initiatieven ondersteunen. Zo ondersteunt het waterschap het Convenant Waterplanten, ondertekend door de Unie van Waterschappen, het Ministerie van Economische Zaken, de tuincentrabranche en waterplantenkwekers.

Preventie is te verdelen in twee onderdelen:

- verspreiding tegengaan (bronaanpak);
- ecosystemen weerbaar maken.

Verspreiding tegengaan (bronaanpak)

Verspreiding van soorten in de invloedssfeer van het waterschap kan vooral optreden bij herinrichtings-, bagger- en onderhoudswerkzaamheden. Daarom dient voorafgaand van elk project bepaald te worden op welke manier het risico van verspreiding tegengegaan kan worden. Dit betekent bijvoorbeeld soms bewust kiezen om een obstakel voor vismigratie te behouden en bij hergebruik afgegraven grond vooraf inventariseren op plaagplanten, en daar waar het realistisch is de verspreiding hiervan voorkomen. Ook bij onderhoudswerkzaamheden dient men bewust te zijn van het risico tot (verspreiding van) plaagsoorten en dient vooraf nagegaan te worden hoe verspreiding voorkomen kan worden. Voorkomen dient te worden dat plaagsoorten zich met grondtransport, afstromend maaisel of via onderhoudsmaterieel kunnen verspreiden naar "schone" gebieden.

Preventie betekent ook dat bij de strategie beheersen bewust gekozen wordt om óf de plaagsoort effectief te bestrijden óf geen beheer toe te passen (niets doen). Dit omdat door het toepassen van beheer de soort zich vaak verder kan verspreiden, waardoor het probleem juist groter wordt.

Ecosysteem weerbaar maken

Met behulp van inrichting en onderhoud kan het ecosysteem weerbaarder gemaakt worden, zodat het voldoende veerkracht heeft en plaagsoorten minder kans krijgen. Daarnaast kan met inrichtingsmaatregelen de vestiging van plaagsoorten worden ontmoedigd. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een goed gesloten grasmat, zodat niet-watergebonden inheemse en exotische planten zich minder kunnen vestigen. Ook kan met het stimuleren van beschaduwing de groei van bepaalde probleemplanten worden ontmoedigd. Ook dit dient tijdig in elk project en in de uitvoeringsplannen van de beheerafdeling meegenomen te worden.

Beleidspunt: het waterschap zal bij elk project en in de uitvoeringsplannen bepalen op welke manier invulling wordt gegeven aan de preventie van plaagsoorten.

4.1.2. Accepteren

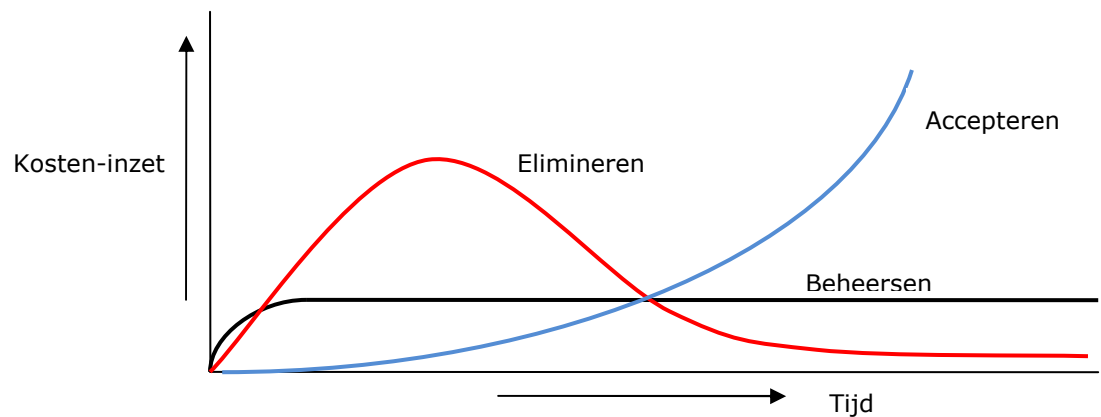
Accepteren betekent dat geen specifieke (onderhoud)strategie ingezet wordt om de soort te bestrijden. De soort is niet (meer) te bestrijden of de hinder/schade van de soort is beperkt en het wordt niet voorzien dat op lange termijn wel schade of hinder zal ontstaan. Voor planten geldt hierbij: maaien volgens regulier maaibeleid.

4.1.3. Beheersen

De strategie beheersen geldt voor een beheersbare situatie en als de omvang van het probleem dusdanig is dat het verder terugdringen van de soort niet noodzakelijk is of nog niet voor alle situaties mogelijk is. De inzet richt zich op het voorkómen van de overlast (het probleem in toom houden). Bij de afweging om wel of niet te gaan bestrijden kan het kostenaspect meespelen of het feit dat er voor sommige lokale situaties nog geen adequate vorm van bestrijding is. Er wordt ingegrepen als de (populatie)groei en verspreiding dusdanig zijn dat er kwantiteits- en/of kwaliteitsproblemen verwacht worden (invasief gedrag) of indien de veiligheid of gezondheid van de mens in het geding komt. Dit betekent (tijdelijk) extra beheer met als doel om overlast te voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan extra beheer indien de soort een negatieve invloed heeft op de stabiliteit van oever of watergang, op de aan- of afvoerfunctie van de watergang of op de waterkwaliteit/natuurdoelstelling. Daarnaast valt hieronder het bestrijden van plaagsoorten in de invloedssfeer van burgers of eigen medewerkers in het kader van volksgezondheid. In overleg kan ook overgegaan worden tot bestrijding indien 'buren' (denk aan gemeentes en terreinbeherende organisaties) tot bestrijding overgaan en de locatie hiervan in de directe invloedssfeer ligt. In dat geval zullen over de bestrijdingskosten afspraken worden gemaakt.

4.1.4. Elimineren

Het elimineren van soorten wordt toegepast als de inspanning van het bestrijden effectief is en opweegt tegen de (te verwachten) overlast of indien hiervoor landelijk beleid of een wettelijke plicht ligt. Het doel van elimineren is het uitroeien van de soort of, indien dit niet mogelijk is, de populatie zo klein mogelijk te houden. Hierbij geldt de verplichting om alles op alles te zetten om de soort weg te krijgen, onafhankelijk van de kosten. Dit om hoge kosten in de toekomst te vermijden. Elimineren kan uitgevoerd worden door als waterschap actief op zoek te gaan naar de soorten en deze vervolgens te bestrijden. Ook kan een passieve strategie gehanteerd worden, waarbij pas tot actie wordt overgegaan op basis van meldingen of wanneer ze worden aangetroffen in het veld tijdens overige activiteiten.

Figuur 1: Kosten-inzet gedurende de tijd per strategie

In Figuur 1 is weergegeven hoe bij de verschillende strategieën in de tijd de kosten zich zullen ontwikkelen voor de bestrijding van invasieve plaagsoorten. Het is te verwachten dat bij accepteren op termijn de problemen zullen toenemen en daardoor de (herstel)kosten zullen oplopen. Bij beheersen zullen de toekomstige kosten per soort gelijk blijven. Als er in de toekomst meer plaagsoorten komen, dan worden de bestrijdingskosten hoger dan nu. Bij elimineren, waarbij voor een (pro)actieve inzet wordt gekozen, kiezen we ervoor om de organisatie zodanig op te zetten dat op korte termijn een extra inspanning nodig is, die op lange termijn eventuele nieuwe problemen helpt voorkomen. Hierbij is het wel belangrijk om de aandacht ook op langere termijn niet te laten verslappen.

Bij alle strategieën geldt dat monitoring belangrijk is (zie paragraaf 7.1).

4.2. Strategie per plaagsoort

Voor de in het beheergebied bekende plaagsoorten is afzonderlijk bepaald welke strategie gevolgd moet worden (zie bijlage 5), aanvullend op de strategie preventie.

Hierbij zijn de volgende afwegingen meegenomen, op basis van de huidige beschikbare kennis:

- waterschapsdoelen;
- bestaande beleidsafspraken;
- mate van verspreiding en verspreidingsnelheid van de plaagsoort;
- specifieke schade en mate van overlast die de plaagsoort veroorzaakt;
- effectiviteit van de beschikbare bestrijdingsmethodes en de kosten.

De tabel is een richtlijn. Op basis van eigen en/of landelijke ervaringen en kennis kan de strategie in de loop van de tijd wijzigen. In de toekomst zullen door klimaatsverandering en via transportroutes nieuwe soorten in ons beheergebied komen. Voor elke nieuwe soort zal een strategie bepaald moeten gaan worden.

Deze strategieën worden steeds vaker vanuit landelijke adviesorganen opgesteld en ter keuze voorgelegd aan de terreinbeherende instanties.

Beleidspunt: het waterschap kiest de strategie "eliminieren" (zoveel mogelijk uitroeien) voor enkele hardnekkige watergebonden exotische plaagsoorten in watergangen (bijvoorbeeld grote waternavel) en hardnekkige niet-watergebonden exotische plaagsoorten (bijvoorbeeld reuzenberenklauw) op waterkeringen. De overige plaagsoorten worden bestreden conform het principe "beheersen" (ingrijpen als overlast dreigt) (bijvoorbeeld akkerdistel en eikenprocessierups). Een aantal plaagsoorten wordt (vooralsnog) geaccepteerd, omdat de hinder/schade van de soort beperkt is of omdat vooralsnog geen goede bestrijdingsmethode bekend is. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Amerikaanse rivierkreeften. De strategie "preventie" (voorkómen dat er problemen ontstaan) is een belangrijk aandachtspunt voor alle soortgroepen.

Het waterschap neemt niet alleen de bestrijding van watergebonden plaagsoorten in wateren in eigen beheer op, maar in alle A-, B- en C-wateren. Voor de solitaire wateren zal het waterschap de beheerder of particuliere eigenaar wijzen op zijn verantwoordelijkheid. Hiervoor wordt gekozen op basis van twee argumenten:

- Het waterschap heeft al het water in beheer, bijvoorbeeld betreffende het peilbeheer.
- Het waterschap volgt hiermee de landelijke en baseert zich op ervaringen elders in het land. Het is bewezen dat dit de meest kosteneffectieve aanpak is. De meeste waterschappen verwijderen watergebonden plaagsoorten daarom ook in wateren die niet in eigen onderhoud zijn. Andere waterschappen zijn hierop onlangs overgegaan.

We nemen hierbij een inspanningsverplichting in plaats van een resultaatverplichting op ons.

Beleidspunt: het waterschap neemt niet alleen de bestrijding van watergebonden plaagsoorten in wateren in eigen beheer op, maar in alle A-, B- en C-wateren. Voor de solitaire wateren zal het waterschap de beheerder of particuliere eigenaar wijzen op zijn verantwoordelijkheid.

5. Bestrijdingsmethode

Voor de strategieën beheersen en eliminatie geldt dat tot bestrijding overgegaan kan worden. Er zijn verschillende bestrijdingsmethodes te onderscheiden, namelijk:

- Fysiek verwijderen:
 - o Handmatig: bijvoorbeeld handmatig verwijderen, uitsteken/uittrekken, afdekken, wegvangen;
 - o Mechanisch: bijvoorbeeld maaien, afgraven, grond zeven, afzuigen;
 - o Natuurlijk: bijvoorbeeld begrazen, inunderen, droogzetten.
- Behandelen:
 - o Biologisch: bijvoorbeeld behandelen of spuiten met biologische middelen, inzet natuurlijke vijanden;

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 13 van 37

- o Chemisch: bijvoorbeeld behandelen of spuiten met chemische middelen.

Voor de keuze van de bestrijdingsmethode dienen de voor- en nadelen tegen elkaar te worden afgewogen. De keuze is afhankelijk van:

- het bestaande landelijke beleid en waterschapsbeleid;
- de gekozen strategie (beheersen of elimineren);
- de plaatselijke situatie (populatiegrootte en plaatselijke (on)mogelijkheden);
- de ingeschatte effectiviteit;
- de aanwezige ecologische en chemische doelstellingen en natuurwaarden;
- de kosten.

In eerste instantie wordt gekozen voor fysieke verwijdering, omdat hierbij de negatieve invloed op het ecosysteem zo klein mogelijk is. Handmatig verwijderen is duurder, maar meer effectief. Indien de populatie van plaagsoorten hiervoor te groot is, kan gekozen worden voor mechanische of natuurlijke bestrijding (bijvoorbeeld begrazen). Er wordt hierbij een afweging gemaakt op basis van rendement (effectiviteit en kosten).

Het waterschap kiest ervoor om chemische middelen in principe niet toe te passen. Het gebruik van chemische middelen kan hiermee alleen in de volgende situaties overwogen worden (inspanningsverplichting tot minimaal gebruik van chemische middelen):

- bij uiterst hardnekkige niet-watergebonden exotische plantensoorten (bijvoorbeeld uitheemse duizendknopen);
- op dijklichamen en moeilijk machinaal te bewerken of te bereiken locaties (waar het niet mogelijk is om andere bestrijdingsmethoden toe te passen en handwerk niet realistisch is).

Er worden geen chemische middelen gebruikt nabij oppervlaktewater en op sloottaluds, gezien dit wettelijk niet is toegestaan (Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden). Er kunnen alleen chemische middelen worden toegepast indien de verwachte schade bij niet ingrijpen veel groter zal zijn, dan wanneer middelen wel worden toegepast. Bijvoorbeeld in het geval dat de stabiliteit van een waterkering in het geding komt en geen andere bestrijdingsmethodes voor handen zijn. Er geldt de volgende reeks (in volgorde van wenselijkheid): gifvrij gaat voor gebruik van gif, aanstippen gaat voor pleksgewijs behandelen, pleksgewijs behandelen gaat voor spuiten.

Hiervoor wordt gekozen op basis van de volgende argumenten:

- Waterpartnerschap/voorbeeldfunctie: het waterschap heeft een voorbeeldfunctie. Daarnaast wil het waterschap een betrouwbare gesprekspartner zijn.
- Bestaande certificering: een deel van het beheergebied (voormalig Waterschap Vallei & Eem) is voor het terreinbeheer al gecertificeerd op het niveau 'Zilver' conform de systematiek van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer van de Stichting Milieukeur (SMK). Voor de dijklichamen en

- moeilijk machinaal te bewerken of te bereiken locaties geldt een inspanningsverplichting tot minimaal gebruik van chemische middelen.
- Duurzaamheid. Chemische middelen hebben aantoonbare negatieve effecten in het milieu, waaronder de waterkwaliteit.

Het waterschap is ook terughoudend met biologische bestrijding. Biologische bestrijding kan een grote negatieve invloed op het ecosysteem hebben, omdat deze bestrijdingsmethode niet (altijd) soortspecifiek is. Indien voor biologische bestrijding gekozen wordt, wordt in overleg met een ecooloog bepaald in hoeverre negatieve effecten op overige soorten/het ecosysteem te verwachten zijn. Hierbij wordt de methode afgewogen op effectiviteit, selectiviteit, kosten en aanwezige natuurwaarden.

Voor de eikenprocessierups in het bijzonder wordt deels gekozen voor preventieve behandeling met een biologisch middel op basis van bovenstaande afwegingen. Het waterschap volgt hierbij de landelijke Leidraad beheersing eikenprocessierups.

***Beleidspunt:** het waterschap kiest in eerste instantie voor fysieke verwijdering van plaagsoorten, omdat hierbij de negatieve invloed op het ecosysteem zo klein mogelijk is. Het waterschap past in principe geen chemische middelen toe. Alleen in een aantal situaties kan het gebruik van chemische middelen worden overwogen (inspanningsverplichting tot het minimaal gebruik van chemische middelen). Het waterschap is ook terughoudend met biologische bestrijding vanwege ecologische risico's.*

6. Kosten bestrijding plaagsoorten

6.1. Kosten bestrijding tot heden

De afgelopen twee jaar is gemiddeld door de voormalige waterschappen gezamenlijk per jaar circa € 48.000,- besteed aan de bestrijding van plaagsoorten (exclusief de kosten in het kader van de muskus- en beverrattenbestrijding). Daarnaast hebben we gemiddeld circa 325 eigen uren hieraan besteed.

In de periode 2005-2008 lagen de kosten een stuk hoger. Zo besteedde Waterschap Vallei & Eem in 2005 circa € 210.000,- aan de bestrijding van plaagsoorten. Na de explosieve toename van grote waterviel is er gestart met een strakke bestrijdingsstrategie, waarbij de plaagsoorten met wortel en al verwijderd zijn. Hierdoor zijn het aantal plaagsoorten en de omvang van het probleem in de tijd flink afgenomen. Het resultaat hiervan is dat in de periode 2005 – 2012 de bestrijdingskosten van het voormalig waterschap met circa 80% zijn afgenomen.

Wel moet opgemerkt worden dat laatste jaren de winters relatief koud zijn geweest, waardoor enkele plaagsoorten moeilijk hebben kunnen overleven.

6.2. Financiële consequenties keuze bestrijdingsaanpak

De nieuwe keuzes voor de strategieën per plaagsoort brengen extra (bestrijdings)kosten met zich mee. De watergebonden planten worden al in een groot deel van het beheergebied volgens voorstel bestreden, maar de strategie voor de overige soorten (m.n. de "niet-watergebonden exotische planten") zal wijzigen (meer bestrijding en daarnaast meer aandacht voor preventie). Zo zullen er extra kosten gemaakt moeten worden om te voorkómen dat niet-watergebonden exotische planten zich verder verspreiden, bijvoorbeeld voor het scheiden van maaiselstromen.

De financiële consequentie is niet alleen afhankelijk van de gemaakte keuzes, maar zijn ook afhankelijk van de volgende factoren:

- Weersinvloeden, zoals vorst in de winter en de temperatuur in het voorjaar en zomer.
- De verspreiding van plaagsoorten op nieuwe locaties en de vestiging van nu nog niet aanwezige plaagsoorten. Deze processen kunnen versneld worden door de klimaatsverandering.
- De tijdige signalering van plaagsoorten en de adequate reactie van het waterschap. Het is van belang dat er zo snel mogelijk opgetreden wordt, anders kunnen de kosten hoog oplopen, zoals bij de bestrijding van grote waternavel in 2005.

Ingeschat wordt dat de financiële consequentie van het nieuwe beleid is dat de totale bestrijdingskosten met circa € 7.000,- per jaar toenemen, waarmee de bestrijdingskosten op € 55.000,- per jaar komen.

De aanpak van plaagsoorten verschilt momenteel nog binnen het waterschap. In de komende drie jaar zal dan ook ervaring opgedaan worden met de bestrijding en afstemming in de onderhoudsdistricten hiervan. Om goed inzicht te krijgen in de bestrijdingskosten zullen de gemaakte uren en bestrijdingskosten in beeld gebracht worden.

Beleidspunt: het waterschap zal in de komende drie jaar ervaring opdoen met de bestrijding van plaagsoorten en afstemming hierover in de onderhoudsdistricten en het in beeld brengen van de gemaakte uren en bestrijdingskosten.

7. Monitoring, onderzoek en evaluatie

7.1. Registratie en monitoring

Registratie en monitoring van plaagsoorten die een actueel probleem vormen is belangrijk. Vanuit het Convenant Waterplanten is dit ook een landelijke verplichting. Daarnaast is het van belang om de verspreiding te volgen van een aantal soorten die een potentieel probleem vormen. Op deze manier kunnen we zo nodig actief ingrijpen en hiermee voorkomen dat we verrast worden door soorten die problemen veroorzaken, zoals bij de grote waternavel het geval was.

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 16 van 37

Registratie en monitoring is essentieel voor:

- de beoordeling waar bestrijding nodig is;
- het volgen van de effectiviteit van de bestrijding;
- de registratie van de mate van overlast van een plaagsoort bij accepteren;
- kennis van plaagsoorten actualiseren;
- het evalueren en aanpassen van het beleid;
- de benodigde informatie (verspreidingsgegevens) leveren voor landelijk beleid (o.a. Convenant Waterplanten; zie hoofdstuk 2: bestaande beleidskaders).

Dit betekent dat medewerkers in het veld noteren waar ze welke plaagsoorten aantreffen en deze doorgeven aan de verantwoordelijke. Dit gebeurt zoveel mogelijk direct digitaal. Het werken met apps zal dit stimuleren, doordat de werkwijze eenvoudiger wordt. Voor de registratie van soorten zal aangesloten worden op het landelijke format, ontwikkelt door de Werkgroep Plaagsoorten.

Ook zullen bij veldinventarisaties in opdracht van het waterschap plaagsoorten worden genoteerd en zullen gegevens met derden (provincies, gemeentes, terreinbeherende organisaties) worden uitgewisseld. Zij kunnen bijdragen aan de signalering van soorten, aangezien ze terreinen binnen het werkgebied in beheer hebben waar watergangen en waterkeringen van Waterschap Vallei en Veluwe door lopen of langs liggen.

Deze waarnemingen worden in de organisatie centraal geregistreerd en jaarlijks ontsloten op Geoweb/Iris. Hiermee ontstaat een eerste overzicht van de plaagsoorten in het beheergebied. De waarnemingen worden ook aangeleverd ten behoeve van het Convenant Waterplanten.

***Beleidspunt:** registratie, opslag en ontsluiting van verspreidingsgegevens van plaagsoorten zal vanaf 2014 centraal worden georganiseerd voor de gehele organisatie.*

7.2. Kennis en onderzoek

Er zijn nog veel kennisleemtes op het gebied van de problemen die plaagsoorten veroorzaken en effectieve bestrijdingsmethodes. Zo is van de groep watergebonden exotische planten redelijk goed inzicht in de problemen die deze soorten veroorzaken, maar er is landelijk nog onvoldoende kennis beschikbaar over de invloed van de groep watergebonden exotische dieren. Verwacht wordt dat deze een negatief effect hebben op inheemse ecosystemen, dieren en planten en dat dit daarmee ook effect kan hebben op de te realiseren ecologische doelen van o.a. de KRW.

Het is belangrijk dat (inter)nationale ontwikkelingen in mogelijkheden van innovatieve/nieuwe bestrijdingsmethoden verkend worden en in de gaten gehouden

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 17 van 37

worden. Dit geldt ook voor de bestrijdingsmethode en – effectiviteit voor probleemfauna, waar landelijk nog weinig over bekend is. Bij het kiezen van de juiste bestrijdingsmogelijkheden laten we ons bij voorkeur voorlichten door officiële instanties zoals het ministerie van EZ, de STOWA of laten we ons leiden door (universitaire) onderzoeksresultaten.

Als waterschap “exporteren” we onze kennis en houden we ons kennisniveau m.b.t. plaatsoorten op nationaal niveau (en Vlaanderen) actueel door deel te nemen aan werkgroepen, contact te houden met STOWA, WUR, Team Invasieve Exoten (ministerie van EZ) en de Unie van Waterschappen (UvW). Zo hebben we als waterschap zitting in de Werkgroep Plaagsoorten, onderdeel van het Platform Watersysteemonderhoud (PWSO) van de UvW. Deze werkgroep functioneert als adviesgroep voor beleidsmakers, bestrijders, onderzoekers en overheden. De werkgroep heeft ook zitting in het Convenant Waterplanten, dat met UvW, ministerie, waterschappen, kwekers en handelaren in vijverplanten is afgesloten.

Beleidspunt: het waterschap houdt zich op de hoogte van de landelijke kennisontwikkelingen en zal relevante onderzoeken naar het effect, de bestrijdingswijze en -effectiviteit van voor het waterschap relevante plaagsoorten volgen, stimuleren via STOWA.

7.3. Beleidsevaluatie

In paragraaf 1.1 is als doel gesteld voor het plaagsoortenbeleid:

- een kader opstellen voor de bestrijding van plaagsoorten;
- het voorkomen van overlast en de verspreiding van plaagsoorten die een actueel probleem vormen;
- voorkomen dat andere plaagsoorten die nog geen actueel probleem zijn, een probleem kunnen worden;
- het streven naar eenduidige omgang met plaagsoorten;
- meer inzicht verkrijgen in het probleem (verspreiding en kosten).

We willen het bovenstaande realiseren binnen acceptabele kosten. Afdeling Planvorming zal in samenwerking met de afdeling Beheer Watersystemen de stand van zaken ten aanzien van problemen, verspreiding en kosten plaagsoorten in 2016 evalueren. Afhankelijk van de voortgang wordt het beleid al dan niet bijgesteld.

Om het bereiken van doelen en bijbehorende kosten te evalueren, is het van belang om gegevens van de verspreiding van plaagsoorten beschikbaar te hebben (zie paragraaf 7.1). Ook andere indicatoren zijn noodzakelijk, zoals inzet van personeelsuren, kosten, klachten, inventarisatie van activiteiten van de buitendienst en de projectenafdeling om overlast te voorkomen etc. Daarnaast kunnen hierbij de nieuwe landelijke kennisontwikkelingen worden meegenomen, bijvoorbeeld de kennis die we opdoen via de Werkgroep Plaagsoorten.

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 18 van 37

Beleidspunt: de stand van zaken ten aanzien van problemen, verspreiding en kosten plaagsoorten worden in 2016 geëvalueerd, waarna zo nodig het beleid wordt bijgesteld.

8. Voorlichting en opleiding

8.1.1. Interne voorlichting en opleiding

Een belangrijk punt van aandacht is interne voorlichting. Voor een goede signalering en bestrijding van plaagsoorten is het belangrijk dat de betrokken medewerkers deze soorten herkennen, voldoende inzicht hebben in de nut en noodzaak van het voorkomen en bestrijden van plaagsoorten en de juiste actie ondernemen. Het is daarom van belang om te zorgen voor een goede voorlichting en opleiding van medewerkers in het veld en inhuurpersoneel (aannemers). Momenteel is er een landelijke cursus plaagsoorten in ontwikkeling, waarbij aangesloten kan worden.

Verder zijn hiervoor de volgende media beschikbaar:

- Veldgids beheer & onderhoud;
- Presentaties in werkoverleggen/voorlichtingsavond aannemers;
- Intranet;
- Geoweb/Iris;
- Herkenningskaarten, gidsen van het ministerie of andere waterschappen.

Beleidspunt: eigen medewerkers en inhuurpersoneel (aannemers) dienen plaagsoorten te herkennen en te weten hoe ze ernaar moeten handelen.

8.1.2. Externe voorlichting en communicatie

Speciaal punt van aandacht is de communicatie richting bijvoorbeeld agrariërs en natuurterreinbeheerders. Ook is het van belang om via de plaatselijke kranten en het internet te communiceren richting bewoners in het stedelijk en het landelijk gebied. Burgers en instanties kunnen goede informatie aanleveren, wanneer zij melding maken van plaagsoorten.

De afdeling Planvorming zal informatie over plaagsoorten en bijbehorende stukken via internet ontsluiten. Verder is het belangrijk om op gezette tijden aandacht te vragen voor (preventie en verspreiding van) plaagsoorten, bijvoorbeeld in het geval van bestrijding van plaagsoorten, succesverhalen, mogelijk explosieve toename en innovatieve bestrijdingsmethodes. Hiervoor zullen door afdeling Services bestaande informatiekanaalen worden gebruikt, zoals persberichten en de agrarische nieuwsbrief.

Voor de structurele externe communicatie wordt aangesloten bij landelijk beleid. In het Convenant Waterplanten is afgesproken dat de Unie van Waterschappen bevordert dat de waterschappen publiekscampagnes organiseren gericht op het voorkomen van introductie van exoten in het oppervlaktewater. De Werkgroep Plaagsoorten zal hier in de komende periode invulling aan geven.

Titel	Nota plaagsoorten
Pagina	19 van 37

Beleidspunt: het waterschap zal de informatie over plaagsoorten en bijbehorende stukken via internet ontsluiten. Op gezette tijden zal aandacht gevraagd worden voor (preventie en verspreiding van) plaagsoorten. Voor de structurele externe communicatie wordt aangesloten bij landelijk beleid.

9. Organisatie

9.1. Samenwerking met partijen

De verspreiding van plaagsoorten gaat over (beheers)grenzen heen en ook andere partijen hebben hiermee te maken. De soorten laten zich veelal niet tegenhouden door eigendoms- en beheersgrenzen (particulier, gemeente, waterschap, provincie en Rijk). Dit pleit voor meer afstemming in aanpak tussen partijen. De organisatie van deze afstemming ligt niet bij het waterschap. Hiervoor zullen met name het ministerie van EZ en de provincies het voortouw nemen. Het waterschap zal echter wel vorm geven aan haar eigen verantwoordelijkheid in de bestrijding en daar waar mogelijk samenwerking en/of de afstemming met andere organisaties aangaan en bevorderen. Bijvoorbeeld op locaties waar de eigendoms- en beheersgrenzen van het waterschap aan grond van derden grenzen.

Beleidspunt: het waterschap zal daar waar mogelijk is samenwerking en/of afstemming met andere organisaties in het kader van bestrijding van plaagsoorten aangaan en bevorderen.

9.2. Interne organisatie

In de voorgaande paragrafen zijn onder andere het beleidskader voor de aanpak van plaagsoorten en de financiële consequenties hiervan beschreven.

In Tabel 1 (zie volgende pagina) wordt beschreven welke activiteiten er voorzien zijn om dit kader goed toe te passen.

Tabel 1 Overzicht activiteiten en verantwoordelijke per activiteit. I.o.m. = in overleg met.

Activiteit	Verantwoordelijke
Up-to-date houden en ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal	Afdeling Services i.s.m. de werkgroep Plaagsoorten/beleidsmedewerker (ecologie) Planvorming
Herkenning (nieuwe) plaagsoorten en inzicht in benodigde actie door eigen medewerkers en inhuurpersoneel (aannemers)	Coördinator exotenenbestrijding Beheer Watersystemen, i.o.m. beleidsmedewerker/-adviseur ecologie Planvorming
Inventarisatie en registratie plaagsoorten	Buitendienstmedewerkers en ingehuurde ecologen/adviesbureaus, i.s.m. beleidsmedewerker Planvorming
Strategie bepalen bij nieuwe plaagsoorten	Beleidsmedewerker/adviseur (ecologie) Planvorming i.o.m. beleidsmedewerker Beheer Watersystemen
Voorafgaand aan elk project bepalen op welke manier invulling wordt gegeven aan preventie van plaagsoorten	Projectleider Planvorming en PRJ
Opname werkwijze (bestrijdingsstrategie en -methode per situatie en uitwerking) in beheerplannen in combinatie met uitvoeringsplannen van afdeling Beheer Watersystemen	Beleidsmedewerker Beheer Watersystemen, i.o.m. beleidsmedewerker/-adviseur ecologie
Labelen gemaakte uren en kosten voor de bestrijding van plaagsoorten	Afdeling Beheer Watersystemen
Coördinatie bestrijding plaagsoorten in het veld, inclusief afstemming, bijsturing en nazorg	Coördinator plaagsoortenbestrijding Beheer Watersystemen
Bestrijding plaagsoorten in het veld	Buitendienstmedewerkers
Registratie en opslag van waarnemingsgegevens	Beleidsmedewerker/-adviseur ecologie (afdeling Planvorming)i.s.m. afdeling IWS
Volgen van kennis- en beleidsontwikkelingen	Beleidsmedewerker/adviseur (ecologie) Planvorming
Evaluatie plaagsoortenbeleid	Beleidsmedewerker/adviseur (ecologie) Planvorming

Titel	Nota plaagsoorten
Pagina	21 van 37

10. Literatuur

- Fransen, J.J., , 2013. Leidraad Beheersing Eikenprocessierups Update 2013. Expertgroep Eikenprocessierups.NVWA - Alterra, 51 pp.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007. Beleidsnota Invasieve exoten.
- Ruigrok, T., Gylstra, R., Dekker, M., Merks, H. & Muller, H., 2009. Nota bestrijding inheemse en exotische plaagsoorten, Waterschap Rivierenland, Tiel.
- Valkenburg, J.L.C.H., 2011. Invasieve Waterplanten in Nederland *Veldgids*, nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit, Wageningen.
- Lammers, W., 2011. Werkplan 2011, Team Invasieve Exoten. Nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit, Wageningen.
- Unie van Waterschappen, 2012. Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen Goedgekeurd door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie op 6 februari 2012, Unie van Waterschappen, Den Haag.
- Europese Commissie, *Invasive Alien Species*, http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm, laatst bekeken februari 2013.

Bijlage 1. Nationaal beleidskader plaagsoorten

Beleidsnota Invasieve exoten, Ministerie van Economische Zaken

In 2011 is de 'Beleidsnota Invasieve Exoten' opgesteld. Het hierin beschreven Nederlandse beleid richt zich vooral op preventie en het in een vroeg stadium aanpakken van exoten. Het Team Invasieve Exoten (TIE) (onderdeel van de nieuwe Voedsel- en Warenautoriteit (nVWA)) is in het leven geroepen om het beleid uit te voeren. Het team adviseert EZ over de (potentiële) impact van exoten in Nederland en managementopties. Risicoanalyses, surveys en wetenschappelijk onderzoek vormen de onderbouwing voor de adviezen. Communicatie over de mogelijke risico's van exoten is een andere belangrijke taak van het TIE. De verantwoordelijkheid voor het weren en elimineren van een invasieve exoot ligt in eerste instantie bij het ministerie. Indien een uitroeien niet meer reëel is, is de resterende optie het hanteerbaar en controleerbaar houden van de problemen. In dat stadium is exotenbeheer een onderdeel van het reguliere terreinbeheer.

Visserijwet

Vanaf 1 juli 2010 geldt een uitzetverbod voor zeven soorten uitheemse rivierkreeften¹. De rivierkreeften mogen in geval van bijvangst wel teruggezet worden op de plek waar deze gevangen zijn. De uitheemse rivierkreeften mogen alleen als bijvangst gehouden worden als men volledig visrecht of schaaldierrecht heeft of als men gerechtigd is om deze soorten als bijvangst te behouden. In alle andere gevallen moeten de rivierkreeften teruggezet worden. Het uitzetverbod geldt niet voor andere schadelijke invasieve exoten die onder de Visserijwet vallen, zoals de Chinese wolhandkrab.

Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden regelt de toelatingen van toepassingen van bestrijdingsmiddelen. Het uitgangspunt is dat het verboden is om een werkzame stof, gewasbeschermingsmiddel of biocide op de markt te brengen, voorhanden of in voorraad te hebben en/of binnen Nederland te brengen of te gebruiken als het gebruik van dat middel of die stof niet is toegelaten. Een middel mag alleen worden gebruikt als voor de specifieke toepassing een toelating bestaat. Momenteel bestaan in Nederland geen toelatingen voor toepassingen op waterplanten. Volgens de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Wgb) is het niet toegestaan om chemische middelen nabij oppervlaktewater en op sloottaluds te gebruiken.

¹ Californische rivierkreeft, de Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft, de Gestreepte Amerikaanse rivierkreeft, de Marmerkreeft, de Rode Amerikaanse rivierkreeft en de Turkse rivierkreeft.

Titel	Nota plaagsoorten
Pagina	23 van 37

Nieuwe wet natuurbescherming (in ontwikkeling, Ministerie van Economische Zaken)

Het vorige kabinet was bezig met een nieuwe wet natuurbescherming, een integratie van de huidige Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet. Hierin was o.a. aandacht voor exoten. Op dit moment beziet het kabinet welke aanpassingen van het wetsvoorstel nodig zijn in het licht van het regeerakkoord en op welke wijze de maatschappelijke stakeholders daarbij worden betrokken. Verwacht wordt dat de nieuwe wet voor de zomer aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Convenant Waterplanten

In 2010 is daarom door de Unie van Waterschappen (UvW), het ministerie van EL&I en de kwekers en handelaars van waterplanten een convenant afgesloten waarin afspraken zijn gemaakt over het uit de handel nemen van invasieve waterplanten, voorlichting aan de consument en monitoring van het vóórkomen van de soorten in Nederland. De waterschappen hebben in het convenant toegezegd om inzichtelijk te maken hoe de waterplanten uit het convenant zich verspreiden en hoe hoog de bestrijdingskosten zijn. Het convenant wordt jaarlijks met alle deelnemende partijen geëvalueerd en zo nodig aangepast. Waterschap Vallei en Veluwe is participant in dit convenant.

Regelgeving en Leidraad Beheersing Eikenprocessierups

Bij de bestrijding van eikenprocessierups hebben beheerders de verplichting (Wet Milieubeheer art. 10.1) om omwonenden en voorbijgangers op de hoogte te brengen waar en wanneer er gespoten gaat worden met (biologische) bestrijdingsmiddelen, zodat ze tijdig voorzorgsmaatregelen kunnen nemen. Er gelden diverse voorschriften voor de bestrijder en de toegepaste machines. Bij zuigen van de eikenprocessierups komen rupsrestanten vrij, die een afvalstof in de zin van de Wet Milieubeheer vormen.

In de Leidraad Beheersing Eikenprocessierups (Fransen, 2013) worden bouwstenen voor beheerders aangereikt om beheerkeuzen te maken.

Flora- en faunawet en Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild levende planten- en diersoorten. Van het verbod op schadelijke handelingen kan onder voorwaarden worden afgeweken met een ontheffing of door te werken met een gedragscode. De waterschappen kunnen gebruik maken van de goedgekeurde Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. De gedragscode geldt niet als vrijstelling voor het beheer en de schadebestrijding van plaagorganismen, zoals de muskusrat of de grote waternavel. Wel geldt dat preventief speuren langs watergangen niet in strijd met de Flora- en faunawet is, mits goed wordt gelet op het voorkomen van juridisch zwaarder beschermde soorten en deze soorten worden ontzien.

De wet kan verder het handelen en in bezit hebben van planten en dieren verbieden, wat momenteel geldt voor de grote waternavel en de muntjak.

Titel	Nota plaagsoorten
Pagina	24 van 37

Gedeputeerde Staten kan door een ontheffing te verlenen het waterschap aanwijzen om diersoorten te beperken. Het gaat hier bijvoorbeeld om inheemse soorten als het konijn, vos en wild zwijn en de bever- en muskusrat. Deze soorten zijn opgenomen in de ministeriele "Regeling beheer en schadebestrijding dieren". Dit kan GS doen in het belang van openbare veiligheid (keringen) en schade aan wateren te voorkomen.

Met een AMVB inzake artikel 75 van de Flora- en faunawet is geregeld dat men niet onnodig ontheffingen hoeft aan te vragen voor de bestrijding van de mol, bosmuis en veldmuis.

Campagne Ambrosia

Ambrosia staat wereldwijd vooral bekend als een van de belangrijkste veroorzakers van hooikoorts. De nieuwe Voedsel- en Warenautoriteit (nVWA) vraagt iedereen alert te zijn en eventueel aanwezige ambrosiaplantjes op de juiste wijze te bestrijden. Hierdoor kan voorkomen worden dat ambrosia zich definitief vestigt in Nederland en daarmee het hooikoortsseizoen twee maanden wordt verlengd.

Bijlage 2. Regionaal beleidskader plaagsoorten

Distelverordening provincie Utrecht 1990

Het doel van de Distelverordening is het voorkomen van overlast door grotere concentraties van de moeilijk te bestrijden akkerdistel en/of akkermelkdistel. De rechthebbende van gronden is verplicht deze te zuiveren van akkerdistel (*Cirsium arvense*) en akkermelkdistel (*Sochus arvensis*) voordat zij in bloei komen indien deze distels overlast voor de aangrenzende gronden kunnen veroorzaken.

Verbod storten restanten eikenprocessierups, provincie Gelderland

In de provinciale milieuverordening Gelderland is geregeld dat er een ontheffing aangevraagd dient te worden als de restanten van de eikenprocessierups worden gestort buiten een inrichting (bijvoorbeeld stortplaats, gemeentewerf of steunpunt). Deze rupsrestanten vormen een afvalstof in de zin van de Wet milieubeheer. Ook moet daarvan melding worden gemaakt bij de provincie. Na chemische bestrijding van de eikenprocessierups moeten de rupsrestanten op een erkende stortplaats worden verwerkt.

Afsprakendocument Jacobskruiskruid, provincie Gelderland

Dit document geeft een overzicht van afspraken met betrekking tot jakobskruiskruid waaraan. De partijen zich zullen houden. De partijen hebben als eigenaar of beheerder van grond en terreinen met jakobskruiskruid te maken of vertegenwoordigen een achterban van grondeigenaren en -gebruikers. De afspraken zijn vooral gericht op het voorkomen van sterfte van vee als gevolg van het eten van jakobskruiskruid. Daarnaast zijn afspraken opgenomen om de verspreiding op langere termijn beter in beeld te krijgen.

1. Partijen onderkennen dat jakobskruiskruid een inheemse plantensoort is, die een ecologische waarde vertegenwoordigt. Uitroeien van jakobskruiskruid is daarom niet aan de orde.
2. Partijen erkennen dat jakobskruiskruid giftig is en vooral in hooi en kuilvoer een risico voor vee oplevert. Partijen zorgen ervoor dat jakobskruiskruid niet in veevoer terecht kan komen, door het maaisel niet als veevoer aan te bieden of aanwezig jakobskruiskruid te verwijderen. Als het werk is uitbesteed aan een aannemer moeten hier afspraken over worden gemaakt. Hetzelfde geldt voor terreinen waarvoor afspraken zijn gemaakt met veehouders over hooiwinning.
3. Bermbeheerders zorgen dat bij het inzaaien van bermen geen jakobskruiskruid in het kruidenmengsel voorkomt. Ook hierover worden indien nodig afspraken gemaakt met aannemers.
4. Bij inscharing van vee van derden op terreinen waar jakobskruiskruid voorkomt zullen de terreineigenaren of -beheerders de eigenaar van het vee op de risico's wijzen en eventueel afspraken maken over de verwijdering van jakobskruiskruid.
5. De partijen (indien terreineigenaar of -beheerder) zullen de belangrijkste groeiplaatsen van jakobskruiskruid in de eigen terreinen in beeld brengen en de verspreiding van jakobskruiskruid de komende jaren blijven volgen.

Titel	Nota plaagsoorten
Pagina	26 van 37

6. De verspreiding van jakobskruid en de effecten van deze afspraken zullen jaarlijks worden geëvalueerd met alle betrokken partijen.

Muskusrattenbestrijding

In de Waterwet is door middel van een wetswijziging vastgelegd dat de muskusrattenbestrijding per 1 juli 2011 een verantwoordelijkheid van de waterschappen is. Voorheen was de bestrijding een taak van de provincies.

Bijlage 3. Beleidskaders Waterschap Vallei en Veluwe

Beleidskader voormalig Waterschap Vallei & Eem

- Nota "Kosten bestrijding Waternavel" (2005/4546): D&H heeft gekozen om de volledige bestrijding van de grote waternavel op zich te nemen. Hiervoor is 50.000 euro geraamd.
- Nota "Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen" nr. 2006/6148): Op 23 november 2006 heeft D&H de gedragscode Gedragscode Flora- en faunawet voor Waterschappen geaccordeerd en besloten om deze toe te gaan passen door middel van de specifiek voor ons beheergebied opgestelde werkprotocollen (Uitwerking gedragscode Flora- en faunawet voor het waterschap Vallei & Eem).
- Nota "Vast te stellen beleid van waterschap Vallei & Eem t.a.v. Jakobskruiskruid" (2007/5142): D&H heeft ingestemd om het afspraken document van de provincie Gelderland te ondertekenen, wat gericht is op het voorkomen van sterfte van vee als gevolg van eten van jakobskruiskruid. Ook heeft D&H hierbij de keuze gemaakt om de huidige manier van maaien en afvoeren of begrazen voort te zetten, omdat jakobskruiskruid in de door het waterschap beheerde gebieden sporadisch voorkomt. D&H vraagt hierbij goed overleg met de aanliggende eigenaren over de bestrijding van jakobskruiskruid als dat voor een effectieve bestrijding nodig is.
- Nota "Bestrijding exoten" (2006/1293): D&H heeft ingestemd om met de voorgestelde aanpak voor bestrijding van exoten. Daarnaast heeft D&H ingestemd om voor onderzoek extra middelen beschikbaar te stellen van 20.000 euro.
- Nota Certificering duurzaam terreinbeheer (22 oktober 2009): D&H heeft o.a. ingestemd om het terreinbeheer op het niveau "Zilver" conform de systematiek van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer van de Stichting Milieukeur (SMK) te certificeren.

Omdat het naar verwachting in praktische en financiële zin niet mogelijk is alle terreinen op dit niveau te beheren, worden de terreinen in 3 categorieën verdeeld:

1. Certificeren in 2010: alle terreinen bij rwzi's, rioolgemaal en het terrein rondom het Waterschapshuis (de huidige praktijk).
 2. Aan te passen terreinen (herinrichten verharding) en groen m.u.v. categorie 3, chemievrij beheer vanaf 2011: loods, gemalen, stuwen.
 3. In principe niet certificeren, wel een inspanningsverplichting tot minimaal gebruik van chemische middelen: dijklichamen, moeilijk machinaal te bewerken of te bereiken locaties.
- Nota "Kroosbeleid" (18 februari 2010): D&H hebben de opgestelde beslisboom, tezamen met de bijbehorende toelichting, als basis voor het kroosbeleid in de komende jaren vastgesteld.

Beleidskader voormalig Waterschap Veluwe

- Nota "Afsprakendocument Jakobskruid" (21 november 2006/122365): AB heeft ingestemd om het afsprakendocument te ondertekenen, maar daarvoor wel de provincie te vragen deze op een aantal punten te wijzigen. Daarbij is afgesproken om in het beheergebied jakobskruid niet uit te willen roeien maar pleksgewijs, om reden van afzet maaisel of onevenredige verspreiding en kans op schade, de plant te verwijderen.
- Nota "Afstemming onderhoud op Gedragscode FF-wet voor waterschappen"(26 april 2006/112423). AB heeft besloten dat het onderhoud zoveel mogelijk uit te voeren volgens de voorschriften van de gedragscode, waarbij de A-watgangen in landbouwgebied na 1 juni worden gemaaid. Verder heeft het AB besloten de zomerschouw van B-wateren na 15 juli te laten plaatsvinden, een bedrag van 250.000 euro voor flora- en faunamonitoring beschikbaar te stellen of zoveel meer als nodig is voor extra monitoring door het verschuiven van de termijn van 15 juli naar 1 juni, de gevolgde werkwijze te evalueren, samenwerking te zoeken met andere organisaties m.b.t. het verzamelen van de benodigde flora- en fauna gegevens en op middellange termijn te streven naar een robuuste inrichting van het watersysteem, om aan de eisen van de Flora- en faunawet te kunnen voldoen en tegelijkertijd de doelen van de KRW en het NBW te realiseren.
- Nota "Visbeleid" (26 september 2007/143530): het AB stelt de nota vast met de volgende belangrijke punten:
 - o Kennis nemen van de huidige visstand en de knelpunten.
 - o Vaststellen algemeen uitgangspunt ten aanzien van vismigratie.
 - o Vaststellen prioritering op te heffen migratieknelpunten.
 - o Vaststellen uitgangspunten voor aanleg vismigratievoorzieningen.
 - o De exploitatiebegroting wordt met 10.000 ,- euro gedurende 7 jaar voor monitoring van pilotprojecten verhoogd. Het voorstel is om vier projecten te monitoren. In deze wateren zal worden onderzocht wat het effect is van het openstellen van de wateren op de visstand en het voorkomen van gewenste en ongewenste soorten. Er wordt tevens onderzocht of en hoe de macrofauna soortensamenstelling verandert en of het aantal exoten toeneemt ten koste van de inheemse soorten.
 - o Vaststellen uitgangspunten voor visvriendelijk maken van gemalen.
 - o Vaststellen aanpassingen in onderhoud.
 - o Vaststellen en ondertekenen convenant Visstandbeheercommissie.

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 29 van 37

Bijlage 4. Aangetroffen (potentiële) plaagsoorten tot 2013

Tabel 2 Aangetroffen (potentiële) plaagsoorten tot 2013 bij Waterschap Vallei en Veluwe (deel a)

Groep	Soort	Kenmerk
Watergebonden exotische planten	Grote waternavel Waterwaaier (Cabomba) Ongelijkbladig vederkruid Parelvederkruid Watercrassula Waterhyacint Moerashyacint Watersla Breed pijlkruid Waterteunisbloem Dwergkroos Knopkroos Grote vlotvaren Grote kroosvaren Argentijnse waterpest Gele maskerbloem Moeraslantaarn	invasief invasief invasief invasief invasief niet invasief (niet winterhard) niet invasief niet invasief (niet winterhard) niet invasief invasief invasief invasief niet invasief (niet winterhard) invasief invasief niet invasief
Niet-watergebonden exotische planten	Diverse soorten exotische duizendknopen (Japanse /Sachalinse/Boheemse/Afghaanse) Reuzenberenklauw Reuzenbalsemien (Alsem)ambrosia Amerikaanse vogelskers Bamboe	invasief invasief invasief invasief invasief
Niet-watergebonden inheemse planten	Akkerdistel Ridderzuring Grote brandnetel Jakobskruiskruid	incidenteel overlastgevende inheemse soort incidenteel overlastgevende inheemse soort incidenteel overlastgevende inheemse soort incidenteel overlastgevende inheemse soort
Niet-watergebonden exotische dieren	Eikenprocessierups	invasief

Tabel 3 Aangetroffen (potentiële) plaagsoorten tot 2013 bij Waterschap Vallei en Veluwe (deel b)

Groep		Soort	Kenmerk
Watergebonden exotische dieren	<i>Kreeftachtigen</i>	Diverse soorten uitheemse rivierkreeften (gevlekte Amerikaanse rivierkreeft, rode Amerikaanse rivierkreeft)	invasief
		Chinese wolhandkrab	invasief
		Diverse soorten exotische macrofauna	mogelijk invasief
	<i>Vissen</i>	Marmelgrondel	invasief
		Zwartkopgrondel	invasief
		Kesslergrondel	invasief
		Zonnebaars	invasief
		Afrikaanse meerval	mogelijk invasief
		Roofblei	mogelijk invasief
		Blauwband	invasief
		Blauwneus	mogelijk invasief
		Graskarper	(nog) niet invasief, plant zich nog niet succesvol voort
		<i>Amfibieën en reptielen</i>	Bronforel
	Regenboogforel		vermoedelijk niet invasief
	Roodwangschildpad		(nog) niet invasief, plant zich nog niet succesvol voort
<i>Zoogdieren</i>	Bijtschildpad	(nog) niet invasief, plant zich nog niet succesvol voort	
	Italiaanse kamsalamander	lokaal invasief	
	Beverrat	invasief	
Niet-watergebonden inheemse dieren	<i>Zoogdieren</i>	Muskusrat	invasief
		Konijn	incidenteel overlastgevend inheemse soort
		Mol	incidenteel overlastgevend inheemse soort
		Veldmuis	incidenteel overlastgevend inheemse soort

Bijlage 5. Strategie voor de bestrijding van plaagsoorten

Tabel 4 Strategie voor de bestrijding van de plaagsoorten, aanvullend op de strategie preventie. N.v.t. = niet van toepassing (deel a)

Soort	Strategie water en overige elementen, zoals bos/houtwallen	Ingrijpen indien	Strategie waterkering	ingrijpen indien
Watergebonden exotische planten				
Grote waternavel	eliminieren		n.v.t.	
Waterwaaier (Cabomba)	eliminieren		n.v.t.	
Ongelijkbladig vederkruid	eliminieren		n.v.t.	
Parelvederkruid	eliminieren		n.v.t.	
Watercrassula	eliminieren		n.v.t.	
Waterhyacint	accepteren		n.v.t.	
Moerashyacint	beheersen	A	n.v.t.	
Watersla	accepteren		n.v.t.	
Breed pijlkruid	beheersen	A	n.v.t.	
Waterteunisbloem	eliminieren		n.v.t.	
Dwergkroos	beheersen	A	n.v.t.	
Knopkroos	beheersen	A	n.v.t.	
Grote vlotvaren	accepteren	A	n.v.t.	
Grote kroosvaren	beheersen	A	n.v.t.	
Argentijnse waterpest	eliminieren		n.v.t.	
Gele maskerbloem	beheersen	A	n.v.t.	
Moeraslantaarn	beheersen	A	n.v.t.	
Niet-watergebonden exotische planten				
Diverse soorten exotische duizendknopen (Japanse /Sachalinse/Boheemse/Afghaanse)	beheersen	A,B	eliminieren	
Reuzenberenklauw	beheersen	A, B, C	eliminieren	
Reuzenbalsemien	beheersen	A,B	eliminieren	
(Alsem)ambrosia	(passief) eliminieren		(passief) eliminieren	
Bamboe	beheersen	A, B	eliminieren	
Amerikaanse vogelkers	beheersen	D	beheersen	D, E
Niet-watergebonden inheemse planten				
Akkerdistel	beheersen	D	beheersen	D, E
Ridderzuring	beheersen	D	beheersen	D, E
Grote brandnetel	beheersen	D	beheersen	D, E
Jakobskruiskruid	beheersen	D, G	beheersen	D, E

Uitleg symbolen:

A: eigen ecologische en/of chemische doelstelling in het gebied komt (zoals in het kader van KRW-,EVZ-, HEN- en/of SED-wateren).

B: stabiliteit van oever van belang is in het kader van waterdoorvoer en kosten bestrijding opwegen tegen kosten herstelwerk.

C: in invloedssfeer burger of eigen medewerker in het kader van volksgezondheid (bijvoorbeeld langs schouw-, wandel- of fietspad, dichtbij scholen).

D: in het kader van ontwikkelbeheer (intensief extra onderhoud na realisatie project).

E: stabiliteit van de waterkering negatief wordt beïnvloed.

F: geïsoleerd water.

G: overlast aangrenzend perceel (agrariër) en/of indien 'buren' (bijvoorbeeld terreinbeherende organisaties) tot bestrijding overgaan en de locatie in de invloedssfeer hiervan ligt.

1: conform beleid muskus- en beverrattenbestrijding

2: conform Leidraad Beheersing Eikenprocessierups

3: vooralsnog geen goede bestrijdingsmethode, wordt mogelijk beheersen

4: vooralsnog geen goede bestrijdingsmethode in niet geïsoleerde wateren

Titel Nota plaagsoorten

Pagina 37 van 37